

Very Important Children

Artikkelen er skrevet på bakgrunn av intervju foretatt vår og høst 2007 med ti innsatte under 35 år som har sittet inne åtte ganger eller mer. Flere har sittet inne tolv ganger eller mer. I artikkelen ønsker forfatteren å se nærmere på hvordan informantene opplevde møte med skolepsykologisk kontor, politi og barnevern som barn. Det mest påfallende er at det ikke fantes noe møte mellom informantene og de fagpersonene de var i kontakt med. Informantene forteller at de voksne ikke likte dem, og begrunner dette med at de som barn var vanskelige å ha med å gjøre.

Marie-Lisbet Amundsen er førsteamanuensis ved Høgskolen i Telemark. Kontor ved Høgskolen i Vestfold.

Det er lite forskning rettet spesielt mot gjengangerne som gruppe, men det er likevel ikke overraskende at disse utgjør en mer marginalisert gruppe enn innsatte forøvrig.

I en tidligere artikkel har jeg presentert en kvantitativ studie fra 2005 blant innsatte i fire norske fengsler som hadde sittet inne fire ganger eller mer. Denne viste blant annet at fire av ti av gjengangere har diagnosen AD/HD, og ni av ti har et problematisk forhold til rusmidler. Halvparten har vært i kontakt med barnevernet som barn, åtte av ti har vært i kontakt med politiet som barn og hele ni av ti har vært i kontakt med barnevern, psykiatri, pedagogisk-psykologisk tjeneste eller politi som barn (Amundsen, 2007).

Når ni av ti gjengangere i norske fengsler har vært i kontakt med hjelpeapparatet som barn, er det interessant å vite mer om hvordan de selv opplevde dette møtet. Vår og høst 2007 fikk jeg mulighet til å snakke med ti innsatte under 35 år som har sittet inne åtte ganger eller mer, og flere har sittet inne tolv ganger eller mer. Ingen har sittet inne mer enn et år av gangen, og samtlige soner for rus og vinningsforbrytelser.

Alle hadde vært i kontakt med hjelpeapparatet som barn, og de sa de var villig til å prate med meg om hvordan de opplevde dette møtet. Jeg er svært takknemlig for at de tok seg

tid til disse samtalen, og for at de var villig til å sette ord på følelser og tanker, også når disse var såre og vanskelige.

Målgruppe

Da det vil være lettere for yngre mennesker å huske egen barndom, har jeg valgt gjengangere under 35 år som målgruppe. Gjengangerne blir i denne undersøkelsen definert som de som har sittet inne åtte ganger eller mer, mens flere har sittet inne tolv ganger eller mer. Halvparten av informantene har AD/HD. Tre fikk diagnostisert MBD (minimal brain dysfunction) før de var fylt ti år, mens de andre to har fått AD/HD diagnosen i voksen alder.

Intervjuene ble foretatt vår og høst 2007. Det ble forutsatt frivillig samtykke, og informantene fikk beskjed om at de når som helst kunne trekke seg uten å måtte begrunne dette. Ingen opplysninger som framkommer i intervjuene kan spores tilbake til kilden.

Kognitive vansker og tilpasningsvansker

Når det gjelder atferdsvansker, har teoriene de siste tiår vekslet mellom å vektlegge individforklaringer og miljøforklaringer. I dag inkluderer forklaringsmodellene både individuelle og kontekstuelle faktorer. Ogden (1998) hevder at atferdsproblemer dreier seg om i hvilken grad barns atferd bryter med gjeldende regler, normer og forventninger i oppvekstmiljø og samfunn, og i hvilken grad atferden avviker fra aldersadekvat oppførsel på en slik måte at den klart for-

styrer eller hemmer positiv sosial samhandling mellom barn og voksne. Denne definisjonen fokuserer på samspillet mellom individet og dets omgivelser, og fremhever således betydningen av de kontekstuelle og læringsmessige betingelsene for hvordan barn og unge oppfører seg.

Samtlige av informantene viser til at de hadde problemer med atferd og temperament allerede i førskolealder, og flere forteller i denne forbindelsen om aggressive handlinger som er relatert til episoder før fylte seks år. Det er grunn til å stille spørsmål ved om de selv husker disse episodene, eller om dette er blitt fortalt dem i ettertid. Hvis de selv husker konsekvensene av de aktuelle handlingene, er det grunn til å tro at det har gjort inntrykk på dem. En forteller følgende:

Jeg ble kalt sinnataggen. Hadde et forferdelig temperament, og var aldri i ro. Når jeg tente, mistet jeg kontroll. Jeg så rødt, og slo og sparket vilt.

Flere forteller om hvordan atferdsvansker og temperament førte til at de ble utvist fra fritidsaktiviteter som fotball, speider og idrettsforeninger. Noen har vært kastet ut fra fem, seks forskjellige aktiviteter. En forteller om da laget hans tapte :

Da jeg hørte folk klappe for det andre laget, fløy jeg på en gutt og slo og sparket. Var så sint at jeg ikke visste hva jeg gjorde. Så ble jeg utvist. Etter dette har jeg ikke spilt fotball.

Informantene viser også til kognitive vansker som førte til at de følte seg på utsiden av samfunnet. De mestret ikke det som ble forventet av barn på tilsvarende alderstrinn. Flere forteller at de ikke kunne klokka, eller at de ikke mestret det å knytte skolissen før de kom opp i ungdomsskolealder. En forteller følgende:

Det var pinlig etter gymmen å måtte spørre andre om hjelp til å knytte skolissen. Prøvde med strikk, men da lo de av meg. Husker jeg fikk sko med borrelås, og det var redningen. Prøvde å øve hjemme, men det var jo så mye annet jeg ikke klarte også. Så det ble mye å trene på, og jeg ga fort opp.

Noen forteller at de tisset i sengen om natten fram til de var elleve eller tolv år gamle, og en forteller:

Jeg kunne ikke ligge over hos andre, eller være med på overnattingsturer. Det var flaut å ligge med bleie om natten. Muttern sa ikke noe, men jeg visste jo at hun syntes det var vanskelig. Hver morgen gikk sengetøyet rett i vaskemaskin. Det var flaut når mine brødre så det.

Noen av informantene forteller at de i 12–13 års alder hoppet ut av vinduet om natten og dro til byen. De fikk ikke sove, og var spenningssøkende. På denne måten kom de i kontakt med rusmiljø, og fikk status ved å gjøre innbrudd. Fordi de var under kriminell lavalder, fikk de høre at risikoen ikke var så høy. De fikk alkohol, hasj og amfetamin av eldre i miljøet, både som betaling for «brekk», og som «vennetjenester». Her opplevde de tilhørighet, fikk venner, beskyttelse og respekt. En av informantene sier følgende:

Ingen ville være sammen med meg. Alle guttene ble invitert i bursdager, men ikke jeg. Når jeg traff voksne i byen om natten, trodde jeg de likte meg. Skjønte etter hvert at de brukte meg, men da var det for sent.

Møte med barnevernet

Clausen og Kristofersen (2008) konkluderer med at barn som har vært i tiltak under barnevernet er en selektert gruppe som har et mye dårligere utgangspunkt enn resten av befolkningen, og bare ti prosent karakteriseres som vellykkede blant de som har vært på barneheim eller institusjoner under barnevernets omsorg.

Alle informantene har vært i kontakt med barnevernet som barn, enten i form av omsorgsovertakelse eller bekymringsmeldinger. De som ble informert om at det var sendt bekymringsmeldinger, opplevde at ingenting skjedde. En forteller følgende:

Da jeg hørte at skolen hadde sendt en bekymringsmelding, sa helsesøster at noen fra barnevernet ville komme og prate med meg om hvordan jeg hadde det. Jeg så fram til at en voksen ville snakke med meg om hvordan jeg hadde det, men hørte aldri noe.

De som vokste opp på institusjon under barnevernets omsorg, beskriver dette svært negativt. Spesielt opplevelsen av å bli flyttet fra institusjon til institusjon, beskrives som utrygg og frustrerende.

Flere forteller om hvordan atferdsvansker og temperament førte til at de ble utvist fra fritidsaktiviteter som fotball, speider og idrettsforeninger.

Det var åpen tilgang til hasj og amfetamin i institusjonene. En forteller følgende:

Når de voksne ikke visste hva de skulle gjøre med meg, sa de at jeg ikke kunne bo der lenger. Noen ganger ble jeg så sint at jeg gikk løs på mennesker og inventar. Ingen stoppet meg. Det var fri tilgang på hasj og amfetamin. De voksne mente nok det ikke var håp for oss likevel. Da jeg skjønte de hadde gitt oss opp, fikk jeg angst.

Samtlige beskriver manglende engasjement fra de voksens side, og en forteller følgende:

På institusjonen der jeg bodde sist gikk de ikke på foreldre-møter på skolen. De sa jeg ville ende på sosialen uansett. Fikk ikke være med på skoleturer heller, fordi jeg bare stelte til bråk. Ingen ville ha meg med heller.

Også de som husker hjemmebesøk før omsorgsovertagelse, opplevde at sosialkurator var lite opptatt av hvordan de hadde det. En beskriver disse møtene på følgende måte:

Det kom stadig nye. Skulle liksom snakke med meg. Spurte stort sett bare om hvordan det gikk på skolen. Når jeg svarte at det gikk til helvete, sa de ikke så mye mer. Drakk kaffe og gikk.

En som vokste opp i fosterhjem, har et godt forhold til fosterforeldre, men forteller om traumatiske hendelser fra de første seks leveår med fysiske overgrep før omsorgsovertagelsen. Han har heller ingen gode minner fra de gangene barnevernet besøkte ham i fosterhjemmet. Om dette sier han følgende:

Fikk beskjed om å ta meg sammen når de kom på besøk fra barnevernet. Prøvde å stikke av fra besøkene flere ganger. En gang jeg hadde venner på rommet, kom en fra barnevernet på besøk, og hun fortalte mine venner at hun kom fra barnevernet. Jeg var så sint etterpå at jeg knuste en rute.

Han flyttet ut av fosterhjemmet da han var 18 år, men gir uttrykk for at dette var for tidlig. Sier det er viktig at unge blir fulgt opp lenger. Dette støttes av Coutney (2007) som viser til at prognosen bedres dersom unge under barnevernets omsorg blir fulgt opp etter fylte 18 år.

Andre feirer 18 års dagen, og er glad de er voksne. Jeg følte meg usikker, for jeg visste at nå måtte jeg stå på egne bein. Det klarte jeg jo ikke.

På spørsmål om hva de kunne ønske annerledes, svarer de som vokste opp i institusjon at barnvernsinstitusjoner bør ha voksne som bryr seg. Flere viser også til at man må åpne for muligheten til å ta urinprøver, og holde barn og unge tilbake dersom de prøver å rømme. En av informantene sier:

Jeg tror det hadde føltes tryggere dersom jeg visste at de voksne kunne holde meg tilbake. Alle visste jo at ingen kunne gjøre noe hvis vi gikk. De hadde ikke noe å true med, og kunne ikke holde oss med makt.

At ingen av de som vokste opp i institusjon har hatt kontakt med noen voksne fra disse institusjonene eller barnevernet etter at de flyttet ut som 18-åring, er alvorlig. Informantene forteller at de voksne ikke likte dem, og begrunner dette med at de var så vanskelige at de voksne ikke kontrollerte dem.

Møte med skolepsykologisk kontor

Informantene viser til kognitive vansker når de beskriver seg selv. Noen husker at det ble tatt evnetester, men ingen opplevde at de fikk tilpasset undervisning etter dette. Også de som ikke ble utredet, forteller om lese- og skrivevansker og problemer med klokke- og tallbehandling. Ingen liker å lese, men noen leser tegneserier av og til. Ellers liker de å se film og å høre musikk.

Alle har såre opplevelser i forhold til møte med skolen. Informantene beskriver opplevelse av avmakt, nederlag, frustrasjon og manglende mestringsopplevelser. Det er alvorlig at gode mestringsopplevelser er totalt fraværende. Spesielt er dette til ettertanke når Sørli (1998) viser til at elevenes mestring og tilkortkomming i skolen er nært knyttet til hvordan lærerne underviser. Hun hevder at en skole som ikke makter å møte og engasjere elevene, blir en rekrutteringsarena for atferdsvansker.

Som nevnt husker noen at det ble tatt evnetester hos en skolepsykolog, men ingen opplevde å få tilpasset undervisning etter dette:

Det var jævlig å bli testet, skulle svare på en masse dumme

spørsmål. Når jeg ikke klarte en oppgave, smilte han (psykologen) og sa at det ikke gjorde noe. På skolen var det ingen forskjell. Klarte jo ikke noe likevel.

Også de som ikke ble utredet, forteller om lese- og skrivevansker og problemer med klokke- og tallbehandling. Flere har fått spesialundervisning, men ingen er positive til dette:

Etter å ha fått spesialundervisning i fem år, sa jeg at jeg ikke gadd mer. For å skjule hvor dum jeg var, ble jeg bråkmaker. Jo mer trøbbel, desto mindre likt ble jeg. Ingen ville være sammen med meg, og ingen av lærerne likte meg. Skolepsykologen sa jeg måtte skjerpe meg, men det var umulig.

Informantene forteller om hvordan de kom til kort i forhold til sosiale forventninger. Også her beskriver de nederlagsfølelse og opplevelse av avmakt. Flere gir uttrykk for usikkerhet og opplevelse av å føle seg på utsiden av skolesamfunnet:

Jeg passet ikke inn. Alle gikk lei, fordi jeg bråkte, og det ble alltid uro rundt meg. Det kriblet i meg hele tiden. Ingen ville ha meg med på gruppearbeid heller, for jeg bidro ikke med noe. Skjønner jo godt det!

Samtlige forteller at de ble mobbet på skolen. Flere forteller at de i løpet av ungdomsskolen, begynte å trene eller lære seg en eller annen form for kampsport, fordi de ville hevne seg, ta igjen, eller forsvare seg. Noen viser til at lærere og skolepsykolog visste dette uten at de gjorde noe med det:

Jeg fortalte skolepsykologen at jeg måtte trene for å forsvare meg. Lærerne visste at jeg ble mobbet, men jeg tror de syntes jeg fortjente det.

En gang ble jeg så sint på en lærer at jeg fløy på ham. Da måtte jeg snakke med skolepsykologen. Hun sa hun var bekymret for hvordan det ville gå med meg. Etter det så hun på klokka, og timen var slutt. Så henne aldri igjen.

Sammenhengen mellom mobbing og mental helse er klar. Flere studier viser at det er en signifikant assosiasjon mellom mobbing og helseplager (Nordhagen, Nielsen, Stigum mfl., 2005). Informantene beskriver også helseplager i form av hodepine, søvnløshet, rusproblemer, depresjon og angst.

Ingen av informantene opplevde at de fikk god hjelp

fra pedagogisk-psykologisk tjeneste eller skolepsykologisk kontor.

Møte med politiet

Alle var i kontakt med politi før fylte 15 år grunnet stjeling eller bruk av illegale rusmidler. Flere ble satt på glattcelle og/eller fikk bøter de ikke kunne betale.

Når det gjelder relasjon mellom rusmidler og normbrytende atferd, er det en klar sammenheng (Malone, Iacane og Mc.Gue, 2002). I litteraturen er det usikkert om bruk av illegale rusmidler starter før den normbrytende atferden, eller om det faktisk er omvendt. Informantene er heller ikke sikre på dette, men flere viser til at de ikke hadde begynt med illegale rusmidler dersom de ikke var spenningssøkende. De opplevde det første møte med politiet svært negativt. Opplevelsen beskrives som skremmende og tøff, og en forteller følgende fra han var 14 år:

To politimenn hentet meg, og slang meg inn i bilen. Da vi kom til stasjonen, ble jeg satt på glattcelle. Jeg fikk klaus; veggene kom mot meg. Var livredd da de tok meg til avhør. Ingen snakket til meg utenom avhøret. Var så redd at jeg ikke visste hva jeg sa.

Politiet tok ikke kontakt i ettertid, og ingen er kjent med at andre hjelpeinstanser ble kontaktet. Flere av informantene forteller at de som unge opplevde situasjoner der de ble lagt i bakken, satt i håndjern og på glattcelle, og en forteller følgende:

Politi tok meg med hasjiss da jeg var 14 år. Jeg måtte til avhør, og fikk bot. Satt på glattcelle til muttern henta meg. De sa de måtte melde fra til barnevernet, men jeg vet ikke om de gjorde det.

Flere opplevde at politiet var ute etter å straffe dem, og noen begrunner dette med at politiet visste hvilket miljø de hadde tilknytning til, eller at noen i familien hadde sittet inne.

De visste at fatteren var kriminell, og tenkte nok jeg var av samme ulla. Jeg fikk bøter jeg ikke kunne betale, og ble dømt for ting jeg ikke hadde gjort. Var så sløv at jeg ikke brydde meg om det.

Ingen opplevde at noen tok seg tid til å snakke med dem

utenom avhørene. Politiet møtte dem med straff og sanksjoner, og flere sier de tror politiet på denne måten ønsket å skremme dem fra å begå nye lovbrudd. På spørsmål om dette var en god måte å gjøre det på, svarer flere av informantene at det hadde vært bedre om noen hadde tatt seg tid til å prate med dem om hva som kunne gjøres for å komme ut av rusmiljøet.

Hadde de snakket med meg om hvorfor dette var farlig, hadde jeg kanskje ikke hørt på dem, men i hvert fall følt at de ville meg godt. Slik det var ble jeg behandlet som kriminell allerede første gang jeg ble tatt med hasj.

Det er verdt å merke seg at ingen har noe positivt å si om sitt første møte med politiet. Statistisk Sentralbyrå viser til at i 2003 utgjorde forelegg nærmere 80 prosent av straffereaksjonene mot mindreårige (Justis- og politidepartementet, 2008:5). Dette viser at for fem år siden var det ikke mange politidistrikt som hadde endret praksis i forhold til møte med barn og unge i utprøvingsfasen.

Grønland politidistrikt har imidlertid gjort dette, og leder av gatepatruljen, Geir Nerland, sier i et intervju med undertegnede høsten 2007 at politiet må bli flinkere til å ta seg tid til å prate med de unge da sanksjoner og bøter har vist seg å ha lite effekt. Han viser til at de nå har valgt å endre strategi slik at unge, som blir tatt med illegale rusmidler, får mulighet for samtale og oppfølging. Den største utfordringen de står overfor i dag, er mangelen på tverrfaglig samarbeid med andre instanser, spesielt barnevernet, hevder han. Årsaken til dette er barnevernets taushetsplikt som får alvorlige konsekvenser, fordi ingen vet hvilke saker som blir fulgt opp når politiet sender bekymringsmeldinger.

Nerland (2007) sier at det er alvorlig at politiet først får forståelse for at ingenting er gjort når samme ungdom blir tatt for nye lovbrudd. Offentlige instanser har plikt til å melde fra om alvorlig bekymring for et barns utvikling til barnevernstjenesten. Når dette så blir gjort uten at noe skjer, er det alvorlig. Dette stemmer med det informantene forteller. Ingen har opplevd samarbeid på tvers av etatene, og flere forteller at det ble sendt bekymringsmeldinger uten at noe skjedde.

Flere sier at politiet også i dag er ute etter å ta dem. Det

vises i denne forbindelse til episoder som er spesielt relatert til tjenestemenn som patruljerer gatene.

Minst tjue ganger det siste året har politimenn kommet bort til meg på gata, og tatt meg inn på glattcelle uten at jeg har hatt noe på meg. De er tøffere når flere går sammen. Tror de ønsker å knekke meg psykisk.

Et prosjekt som har fått mye oppmerksomhet i media de siste årene er det såkalte VIC-prosjektet, Very Important Criminals, som ble startet opp 2005. Målsetningen med dette prosjektet er blant annet at politiet skal fotfølge gjengangerne med den hensikt å få straffesaker raskt gjennom systemet, med hurtig etterforskning, domfellelse og soning. Det er lett å forstå at mange føler seg trakassert når de fotfølges på denne måten.

Sosiale grupperinger knytter identitetsfellesskap opp mot det gruppen har felles, og fokus vil ofte være de felles trekkene omgivelsene legger vekt på. Informantene forteller at kontakt med rus- og kriminelle miljøer har vært en belastning, men for flere også eneste mulighet for å oppleve sosial tilhørighet og anerkjennelse. En gruppeidentitet som «meget viktig kriminell» vil være spesielt uheldig for mennesker som allerede fra før av identifiserer seg som utstøtt av samfunnet. Følgen av at disse knytter sin identitet opp mot det å tilhøre gruppen «Very Important Criminals,» kan bli svært alvorlig. VIC-prosjektet kan således virke mot sin hensikt, da opplevelsen av å bli «fotfulgt» av politiet, bidrar til å forsterke en identitet som kriminell og utstøtt.

Metodekritikk

Målsetningen med å intervju mennesker er å se hva de er opptatt av og hva de tenker eller føler (Fraenkel & Wallen, 1993). Muligheten for å vri på sannheten er alltid til stede i en intervjusituasjon, men min opplevelse var at samtlige informanter var åpne og oppriktige.

Flere spørsmål var likevel retrospektive med den hensikt å prøve å få informantene til å huske minner fra barne- og ungdomstiden. Fraenkel og Wallen (1993) hevder at retrospektive intervjuer er den type intervju som har minst reliabilitet, fordi funnenes reliabilitet avhenger av hvor godt informanten husker de aktuelle hendelsene.

Når barn og unge knytter identitet opp mot egen problematferd, blir ikke bare selvfølelsen lav, men troen på forandring vil også kunne bli liten.

Det vil alltid være en mulighet for at informantene husker møtet med fagfolk i lys av den vanskelige livssituasjonen de befant seg i, og at møtet derfor ikke var så negativt som de husker det. Van Manen (1997) hevder at fenomenologisk analyse følger prinsippet om å forsøke å forstå informantenes livsverden, og siden hensikten med undersøkelsen var å få informasjon om informantenes opplevelse av situasjonen, er dette derfor kanskje av mindre betydning.

Ved å bruke intervju som metode, håpet jeg å få innblikk i informantenes opplevelse av egen situasjon. En begrensning i denne sammenheng er språklig kompetanse. I dette ligger blant annet evne til å sette ord på opplevelser, tanker og følelser. Flere av informantene viser også til at det å snakke om følelser var uvant og vanskelig.

Drøfting av funn

Unge med diagnoser og kognitive vansker har behov for tett oppfølging også inn i voksen alder. Likevel er det i dag få som får tilbud om dette, fordi slike tilbud ofte ikke finnes i hjemkommunen. Det er derfor lett å forstå at mange kan få problemer med å finne sin plass i samfunnet.

Mennesker som ikke blir møtt med respekt og anerkjennelse, vil lett føle seg utestengt fra det sosiale fellesskapet. En mulighet for sosial anerkjennelse, er å søke seg mot andre utstøtte grupperinger i samfunnet, noe informantene også gjorde.

Informantene viser til at de hadde atferdsvansker når de snakker om egen barndom. Det er godt dokumentert i litteraturen at biologiske og genetiske egenskaper og kognitiv funksjonsevne er relatert til atferdsproblemer. Siden vanskene viser seg i relasjonen mellom barnet og omgivelsene, og det ofte er snakk om diskrepans mellom atferd og forventninger til atferd, mener jeg betegnelsen tilpasningsvansker er en bedre beskrivelse enn atferdsvansker.

Når det gjelder de miljømessige faktorene, er det mye som kan legges til rette for at man skal kunne evne å møte barn og unge med diagnoser og kognitive vansker på en bedre måte enn det som gjøres i dag. Målet må være å legge forholdene så godt til rette at den unge opplever mestring og mening i hverdagen. Barn og unge er aktivt deltagende i eget liv, og samtidig som de påvirker sine omgivelser, blir de

selv påvirket av disse. Selvoppfatningen blir således utviklet i interaksjon med andre barn og voksne, noe som viser hvor betydningsfull en god relasjon mellom en voksen fagperson og et ungt menneske kan være. Det er derfor alvorlig at ingen kunne fortelle om noen positive relasjoner til fagfolk de var i kontakt med.

Som tidligere nevnt er det mulig at informantene husker møte med de aktuelle fagpersonene mer negativt enn det det i virkeligheten var. Likevel er det påfallende at samtlige har en negativ oppfatning når det gjelder hvordan de husker dette møtet.

Informantene påtar seg ansvar for dette ved å forklare det med at de selv var så vanskelige å ha med å gjøre at de forstår at fagfolk de var i kontakt med, ikke kunne like dem. Det er til ettertanke at fagfolk på denne måten bidrar til å forsterke barn og unges dårlige selvfølelse. I denne sammenheng er det også verdt å merke seg at Nordahl med flere (2005) viser til at voksne som har gode relasjoner til barn og unge, i mindre grad ser ut til å oppleve atferdsproblemer enn de som ikke har slike relasjoner.

Identitet blir ofte tett knyttet opp mot relasjoner vi befinner oss i, og spesielt hvordan vi opplever oss selv i relasjonen til andre. Det er grunn til å stille spørsmål ved hvorfor samspillet mellom fagpersonene og de barna de var i kontakt med var så dårlig. Svaret på dette er selvsagt sammensatt, men en av årsakene kan være at det er sammenheng mellom utfordrende adferd, og begrensede kommunikasjonsferdigheter (Tetzchner, 2003).

Det bør derfor settes inn tiltak for å sikre at fagpersoner får bedre innsikt i hvordan de skal kommunisere med barn og unge med utagerende atferd, diagnoser og kognitive vansker.

Avslutning

Når vi vet at ni av ti av gjengangerne er i kontakt med hjelpeapparatet som barn, er dette en unik mulighet til å sette inn forebyggende tiltak i tidlig alder. Barn og unge påvirkes av omgivelsene, og påvirker selv de samme omgivelsene. En forutsetning for å forstå barnet, er at man har så god oversikt som mulig over de faktorene som påvirker han eller henne i hverdagen.

Wittgenstein (1971) beskriver språket som et spill. Han hevder at det ikke går an å forstå spillet ut fra brikkene, men at brikkene inngår i spillet, og må forstås ut fra spillereglene. Ikke alle unge er like kjent med spillereglene. Siden abstrakte begreper ikke viser hen i seg selv, kan tanker og følelser være vanskelig å sette ord på. Dette var også noe flere av informantene påpekte, noe som alene gir god grunn til ydmykhet.

En relasjon mellom barn og fagpersoner oppstår i samspillet mellom disse, og i denne situasjonen vil det alltid være fagpersonen som er den sterke part. Det er derfor ene og alene fagpersonens ansvar å sørge for å sikre at det oppstår en trygg og god relasjon. Funnene indikerer at barn og unge lett selv kan påta seg ansvaret dersom det ikke oppstår noen god relasjon, noe som for den det gjelder kan få alvorlige følger med tanke på selvfølelse og identitet.

Når barn og unge knytter identitet opp mot egen problematferd, blir ikke bare selvfølelsen lav, men troen på forandring vil også kunne bli liten. I Justis- og politidepartementets handlingsplan «Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet» (2005–2008:6) vises det til at det på ethvert tidspunkt er mulig å gjøre noe for å få den unge til å snu. Videre står det at tidlig forebygging og gode oppvekstvilkår er grunnleggende, og at forebyggingsarbeidet derfor bør rettes inn mot samspillet mellom miljø og den unge.

Dette forutsetter ikke bare at man evner å jobbe tverrfaglig, og at tiltakene som settes inn er tilpasset og helhetlige, men også at fagfolk evner å bygge opp positive relasjoner til de unge de er i kontakt med. Ved å legge vekt på trygge, gode relasjoner må målet være at alle barn i møte med hjelpeapparatet, sikres å bli møtt på en måte som gir dem forståelsen av å være Very Important Children.

LITTERATURLISTE

- AMUNDSEN, M.-L.** (2006). Innsatte og psykisk helse, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 2, 181–192.
- AMUNDSEN, M.-L.** (2007). Gjengangerne i norske fengsler. *Spesialpedagogikk*, 1, 30–35.
- CLAUSEN, S. E. OG L. B. KRISTOFERSEN** (2008). Barnevernsklienter i Norge 1990–2005, NOVA.
- COUTNEY, M. E. ET AL.** (2007). *Midwest Evaluation of the Adult Functioning of Former Foster Youth*.
- FRAENKELL, J. R. & N. E. WALLEN** (1993). *How to design and evaluate research in education*, 2nd. Ed.
- FORD, T., R. GOODMAN & H. MELTZER** (2004). The relative importance of child, family, school and neighbourhood correlates of childhood psychiatric disorder, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39, 487–496.
- HAY, D. F. AND S. PAWLBY** (2003). Prosocial development in relation to children's and mother's psychological problems, *Child Development*, 74, 1295–1308.
- JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENTET**, *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet*, 2005–2008.
- MOFFIT, T. E. AND A. CASPI** (2001). Childhood predictors differentiate life-course persistent and adolescence-limited antisocial pathways among males and females, *Developmental Psychopathology*, 13, 355–375.
- NORDHAGEN, R., A. NIELSEN, H. STIGUM ET L. KOHLER** (2005). Parental reported bullying among Nordic children; A population-based study. *Child Care Health Development*, 31, 693–701.
- NORDAHL, T., M.-A. SØRLIE, T. MANGER OG A. TVEIT** (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- OGDEN, T.** (1998). Elevatferd og læringsmiljø: *Læreres erfaring med og syn på elevatferd og læringsmiljø i grunnskolen*. Rapport. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- SHAW, D. S.** (2003). Advancing our understanding of intergenerational continuity in antisocial behaviour, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31, 193–199.
- SØRLIE, M.-A.** (2000). *Alvorlige atferdsproblemer og lovende tiltak i skolen; En forskningsbasert kunnskapsstatus*. Oslo: Praxis forlag.
- TREMBLEY, R. E.** (2000). The development of aggressive behaviour during childhood: What have we learned in the past century? *International Journal of Behavioural Development*, 24, 129–141.
- VAN MANEN, M.** (1990). *Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. State University of New York Press; 2nd edition.
- **WITTGENSTEIN, L.** (1971). *Filosofiske undersøkelser*. Oslo: Pax forlag.